

F. G.

252272

DIN

ZILE GRELE

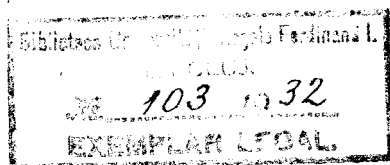
ȘI

PLINE DE

EMOȚII

DIN
ZILE GRELE
ȘI
PLINE DE EMOȚII

DE
BCU Cluj / Central University Library Cluj
F. G.

Tipografia „Lucrătorii Asociați”, Constanța.

1451

Iată, că de odată cazanul învrăjbirilor dintre popoare începe să fiarbă, tărându-le unele după altele, în clocotul său grozav. Unele din înalte sentimente de dreptate socială, iar altele pentru întinderea supremații lor, terminându-și astfel fiecare rând pe rând, farmecul liniștit al vieții, cu seninătatea și sinceritatea ei, închinată cu o înaltă pasiune progresului general al omenirii.

Aceste evenimente au creat un răstimp în viața noastră individuală, care pe lângă că-și are importanța sa socială, — pentru care necesită profunde studii sociologice, — urmărindu-se de aproape evenimentele, efectele atât cele apropiate cât și cele îndepărtate, precum și influențele sale asupra tuturor ramurilor de activitate omenească ; dar are și părțile sale senzaționale, bogate în peripeții, care mai

cu seamă în mijlocul vieții noastre actuale, atât de sbuciumată și dornice de lucruri neașteptate, deșteaptă în noi interesul pentru acest neastâmpăr al vieții, captivându-ne pentru așteptarea finalului, al căror deziluzii ne coboară apoi în contemplația trecutului.

Abia, trecu treizeci de zile de la intrarea noastră în marele războiu, pentru ca pe toate fronturile noastre de luptă să începem a avea deziluzia primelor zile dela Turtucaia, ca astfel tot avântul și toată mândria speranțelor noastre să le vedem zdruncinate, dar totuși păstrând iluziile și focul sacru al idealului nostru național. Ceea ce ne-a făcut să ducem războiul până la sfârșit, culegând apoi roadele tenacității și convingerilor noastre naționale, a eroizmului nostru.

Ne găsim în luptă cu Corpul Alpinilor Bavarezi, care tăiaseră retragerea trupelor noastre la Căineni, iar unitățile ce se găseau pe flancurile batalionului nostru, au putut observa retragerea trupelor noastre, — forțate de front și legătura cu restul țării perdată, — pentru a

se retrage și ele pe flancuri, rămânând astfel batalionul nostru singur pe culmile de deasupra Boiței. Văzându-se însă neconlucrarea unităților vecine nouă, Comandantul batalionului necunoscând bine situația, a ordonat retragerea spre munții Coți prin Boița, care se găsea ocupată de infanteria inamică, perzându-se astfel înălțimea pe care luptam, iar valea și flancurile deja ocupate de inamic, din care cauză trupele noastre au fost capturate rând pe rând, așa cum scoborau poteca ce duce în Boița. Ultimile elemente prinzând de veste, au scoborât prăpăstiile acestei poteci, căutând a scăpa din mâinile inamicului, însă el împănase văile cu mitraliere și executa o adevărată vânătoare contra acestora care cautau să le scape și printre care mă număram. Eu însă neținând direcția mai spre țară, am scoborât valea mai spre Olt, drept în fața unei patrule germane, ce executa o asemenea vânătoare, așa că sustragerea mea de a cădea în mâinile dușmanilor nu a reușit și dintre toți câți au încercat acest lucru, numai doi, care erau din Județul Vâlcea și cunoș-

teau bine toate aceste locuri, au reușit să se strecoare și au dus la Regiment trista noastră poveste. Neștiind însă a da vre'o relație despre mine, crezându-mă și ei, că am avut soarta celorlalți ce au căutat să se strecoare, căzând pradă gloanțelor de mitralieră inamică.

Lipsa de a putea să acționezi câtu-și de puțin, pentru a te salva atât pe tine, cât și unitatea ta ; lipsa oricării soluții de a scăpa măcar pentru un moment din fața și din mâinile inamicului ; acest șah-mat pe care îl primește un luptător pe câmpul de luptă, este o lovitură morală și sufletească, atât de puternică încât puțini dintre ei mai pot să-și păstreze calmul și se mai pot gândi, că s'ar mai putea creâ un moment ulterior, care să-ți procure ocaziunea de a te despresura din această încătușare și a avea chiar speranța, de a putea deveni și răsbunător, contra inamicului care și-a permis să te captureze. Întâmplarea Generalului Kornilov, care a scăpat din captivitatea austriacă, pentru ca ulterior să dea lovituri de grație dușmanului, a fost evocatoare pentru mine și m'a făcut să

cedez acestei nenorocite întâmplări și să capăt speranța în acel moment, că nu va trece mult timp și voi scăpa din mâinile dușmanului, tocmai când va fi mai sigur pe mine, ca apoi să fiu un adevărat răsbunător.

Cu capul plecat, cu privirea întunecată, cu puterile slăbite și cu mintea frământată de gânduri, am ajuns în Germania și închis în lagărul de pe insula Dăuholm, unde chiar soarele de toamnă abia mai licărea, văzându-l și pe el istovit parcă de puteri și mă întrebam : Unde îi este arșița lui de astăvară ? Unde-mi sunt puterile mele ? Și eu și el intram în iarnă. Cum pentru el era slabă speranța de a mai putea radia căldură și cum din ce în ce mai des și de scurtă durată îl vedeam abia licărind printre nori și ceață. Tot așa și pentru mine, aproape nu mai vedeam speranța de a scăpa din acest lagăr înconjurat de toate părțile de mare. Mergeam cu închipuirile spre lucrurile cele mai extravagante și totuși nu vedeam nici o rază de scăpare, iar speranța îmi era întunecată ca și soarele de iarnă. Istoviți de putere

și lihniți de foame, vedeam cum ne constrânge din ce în ce mai mult frigul iernei și puțini dintre noi credeau că vor mai ajunge să simtă, să-i încălzească și să-i readucă la viață puterea soarelui de primăvară.

Zile din ce în ce mai negre și lipsite de speranțe, dar iată că într'o zi mă văz ridicat din acest lagăr și transportat către un altul de represalii din mijlocul Germanii. Nu îmi puteam închipui cum ar fi altul mai rău, dar ori cum ar fi, nu o să mai fim înconjurați de mare și aceasta forma singura noastră bucurie și razele unor noi speranțe începură să se ivească, numai să pot ajunge până în primăvară. Un număr considerabil de prizonieri am fost transportați în lagărul de represalii dela Schwarmsted, din ținutul Hanovrei, și instalat într'o regiune mocirloasă, unde era destul să scormonești pământul cu piciorul ca de o palmă, pentru a da de apă și vai de oasele acelora ce stăteau în acele barăci de scânduri printre care șuera vântul și cu podeaua la patru degete de pământul acesta mocirlos. Condamnați siguri a reumatism.

În acest nou lagăr, cu toate puterile epuizate și unde nu primeai decât minimum de hrană pentru ați menține viața, speranța unui efort la începutul primăverii mă făcea să întrezăresc zile pline de nădejde și că primul gând dela căderea mea în captivitate ar putea avea împlinire. Aceste gânduri, aceste speranțe mă făceau să mă întăresc, să capăt parcă din ce în ce mai multă putere fizică și morală și să iau măsurile pregătitoare de evadare odată cu începutul primăverii.

BCU Cluj Central University Library Cluj

Furtul cleștelui

Lagărul din Schwarmsted era construit dintr'o serie de barăci de scândură, înconjurat cu două rânduri de garduri de sârmă. Primul din interior înalt ca de un metru și jumătate, făcut din sârmă împletită. Al doilea, cel din afară, la distanță de aproximativ trei metri de primul și înalt aproape c'am tot de trei metri, făcut însă din sârmă împletită și ghimpată, iar marginea de sus rășfrântă în interior, îl făcea să fie sărit cu foarte mare greutate, chiar dacă nu ar fi fost

aşa de straşnic păzit. De jur împrejurul lagărului, stâlpi înalţi cu becuri electrice, luminau lagărul noaptea, de parcă ar fi fost ziuă, iar santinelele instalate c'am câte două pe fiecare latură.

Toate calculele mele de a putea evada din acest lagăr, m'au dus la idea, că o scăpare nu poate avea şanse de reuşită, de cât numai pe timpul unei nopţi cu ceaţă, înarmat cu un cleşte de tăiat sârmă, să mă strecur pe la pământ şi să produc o spărtură în ambele garduri de sârmă în dreptul păduriceii ce se găsea la 100 m. în spatele lagărului, strecurându-ne cu uşurinţă, în momentul când santinelele s'ar fi mişcat în direcţie contrară. Din acest moment, prima chestiune ce se punea pentru mine, erà procurarea prin ori ce mijloace a unui cleşte, destul de puternic ca să pot tăia sârma, de la cele două garduri ce împrejmua lagărul de la Schwarwsted. Intre timp, îmi făcusem rost de un cleşte mic, dar nefiind nici măcar oţelit, la toate încercările făcute, nu puteam tăia cu el nici cea mai subţire sârmă, dar încă una ca cea cu

sârmă ghimpată? Și astfel trebuia să procur un altul mai mare și de oțel, ca să fie mai puternic. De unde? Bani nu aveam, pentru al plăti cât nu face, ca astfel să corup pe cineva, care are acces în afară. Dar iată, că într'o zi niște prizonieri soldați francezi și belgieni, care făceau corvezile lagărului, sunt puși la reparatul băracii cu closete și învărtindu-mă pe lângă ei, zăresc într'o lădiță cu scule un clește mare și puternic, așa cum îmi trebuia mie, lucru ce mă face, să nu mai iau ochii de pe el și îmi făceam fel de fel de calcule de cum ași putea să-l sustrag. În acelaș timp, vorbesc și cu alți camarazi ai mei cu care împărtășeam ideia unei evadări, ca să urmărim cu toții situația cleștelui și ori care din noi ar fi mai îndemânatic și la momentul oportun să-l fure. Eră în sine o faptă urâtă—să furi—dar importanța scopului pentru care făceam această faptă, era cu mult mai precumpănitoare și pornită din înalte sentimente, ca să ne putem abține.

Trecu o zi, fără ca nici unul din noi să putem avea disteritatea de a sus-

trage acel clește. A doua zi, lucrătorii își continuau însărcinarea, noi iarăși dam târcoale zădarnice pe lângă lada cu scule, dar nu vedem posibilitatea de a putea pune mâna pe el. Lucru la acea baracă era c'am pe terminate și nu știam când va mai veni ocaziunea de a mai vedea măcar acel clește. Un mic consiliu cu Grigoriu și frații, Jianu care erau tovarășii mei de idei, nu duce la nici un rezultat hotărâtor. Chestiunea mă frământa din ce în ce mai mult, mă găseam chiar în culmea disperării, căci vedeam că am avut o așa de favorabilă ocaziune, de a procura un clește și o perdem. Alții sunt în stare să fure lucruri din buzunarele altora și noi nici măcar dintr'o lădiță care adese ori se găsea la depărtare de 5—6 metri de ori care lucrător. Cleștele mă obseda și gândul mă frământa din ce în ce mai mult, dar și lucru la baracă mergea spre terminat și mă așteptam, ca din moment în moment să văz, că se ridică lădița cu scule și D-zeu știe, când am să o mai văz că reapare. Aceasta mă face să mă hotărâsc să-l fur, chiar cu

rișcul de a fi prins, ceea ce neapărat ar fi atras asupra mea pedepse și constrângeri din partea dușmanului ce ne păzea, dar ziceam că a sosit momentul să risc ori cât, numai să mă văz în posesia aceluia clește pe care îl consideram salvator.

La un moment dat văz lădița cu scule așezată pe pragul bărăcii, chem pe Grigoriu, alcătuim repede un plan de acțiune și pornim, Grigoriu înainte cu însărcinarea de a se face, că s'a împiedicat de lădiță, să o dea jos de pe prag și să o răstoarne în interior. Eu care îl urmam la mică distanță, trebuia să prind repede cu ochiul poziția cleștelui și să-l sustrag. Zis și făcut. Grigoriu înainta fluerând și uitându-se în altă parte, răstoarnă lădița cu scule. Eu îl urmam repede la mică distanță, observ locul unde a căzut cleștele, îi dau cu piciorul să meargă după perete îl ridic imediat de jos și îl pun deasupra stîngii de la ușă și ies pe altă ușă a bărăcii. Obiectul prețios l'am ascuns la suprafață, unde nimeni nu-și putea închipui să fie și deci îl consideram nu

tocmai lesne de găsit. Ce emoție și ce înfrigurare pe mine, căci cu această ocaziune constatasem depline aptitudini de pungaș, pe care nu știam, că le posed în așa înalt grad.

Francezii ce lucrau și aveau răspunderea păstrării sculelor nu au bănuțit, că noi am intenționat un furt și de aceea nu s'au grăbit, să ridice sculele căzute din lădiță și chiar după ce le-au ridicat, nu au constatat imediat lipsa cleștelui, ci puțin mai târziu când deja noi nu mai eram acolo. Iar noi, ca măsură de prevedere, nu ne-am întors deadreptul la baraca unde stăteam ci la o alta din partea opusă ca bănuțelile să cază asupra unuia din acea baracă.

Drept spun, că am comis sustragerea acestui clește cu o abilitate de care nu mă credeam capabil, căci mai bine de zece francezi lucrau acolo, și toți camarazii noștrii forfoteau în toate părțile și nici nu-mi venea să cred, că n'am fost văzut de nimeni, că n'am fost simțit și bănuțit ca autor al acestui furt, chiar lui Grigoriu, după ce am ajuns în baraca noastră, văzând că francezii

nu s'au apersevat imediat, i-am declarat, că nu am putut să-l iau, aceasta iarăși din prevedere, că îmi era teamă că el va divulga chestiunea unui alt prieten, nu cu intențiune, dar astfel s'ar fi ajuns, să se știe de toți și poate chiar ar fi aflat nemții și atunci toată truda mea ar fi fost zădărnicită. Dar iată, că ulterior francezii dau de lipsa cleștelui, o raportează comandaturii lagărului, pentru a nu fi ei trași la răspundere. După o jumătate oră sosesc ofițerii nemți cu oameni din gardă pe la bărci, și în special la baraca unde ne-am dus ca măsură de prevedere, operează oarecare percheziții, dar fără rezultat și ne amenință, că vor lua măsuri de represalii contra noastră, dacă nu se va găsi cleștele. Atunci mă duc la Grigoriu și cu un aer de reproș îi spun: vezi dacă nu am fost în stare să-l luăm noi, l'au luat alții și acum nu rămâne de cât să-i descoperim pentru a profita și noi. Grigoriu se interesa în toate părțile, eu însă nu, căci știam bine povestea aceluia clește și mereu mă certa că el mi-a oferit ocazia răsturnând lădița și eu nu

am fost în stare să pun mâna pe el. Seara la masă apare o primă măsură de represalii, prin închiderea cantinei, unde, cine știe ce, nu prea aveai ce cumpăra, articolul cel mai principal al cantinei era tutunul, un ersatz denumit Kraufftabac (tutun de varză), și iată că fumătorii sunt lipsiți de aceasta.

Prima seară nu s'a simțit așa mult lipsa tutunului și chiar a doua zi, a treia zi însă au început să apară voci, că cine a furat cleștele să fugă mai repede și să nu chinuiască întreg lagărul. Mi-am dat seama îndată, că această pacoste a omenirii, va aduce în curând enervarea întregului lagăr și atunci, pentru a se ridica orice bănuială de asupra mea, începusem a mă prezenta eu însumi în fața camarazilor, ca un revoltat contra celui ce a furat cleștele și nu are curajul să fugă, chinuind astfel un lagăr întreg. În a cincea și a șasea zi enervarea fumătorilor ajunsese la exasperare și cuvinte grele începuse a se aduce la adresa celui ce a furat cleștele și chiar eu personal nu eram mai prejos cu apostrofările. Dar

seara, unul care avea numai oare care bănuială asupra mea, însă nu complecta certitudine, lipește un afiș mic în baracă, că autorul furtului mai mult ca sigur că sunt eu. Norocul însă face, ca după el să trec eu pe acolo să dau de acest afiș, pe care l'am rupt și ridicând toată baraca în picioare, am somat pe acel ce a făcut afișul, să aibă curajul să susțină în fața mea, căci eu nu vreau să mi se creeze situațiuni, care să facă pe dușmanii care ne păzeau, să ia măsuri de constrângere contra mea când eu nu am nici o vină. Autorul aceluia afiș nu a avut curajul să iasă, iar această eșire a mea, făcea să apar, ca unul ce ași avea dușmani în lagăr și care vor să-mi creeze nemulțumiri.

Din momentul însă ce cleștele a dispărut, nemții au întărit paza lagărului, pentru a preveni orice evadare și vedeam, că este o imposibilitate și oricine s'ar fi aventurat la o evadare, riscă să fie prins imediat. Însă acest efort al gardei în paza lagărului era prea oboșitor și mi-am dat seamă, că nu va pu-

tea fi de lungă durată și se impunea deci răbdare, pentru așteptarea momentului prielnic. Agitațiile în interiorul lagărului luaseră o intensitate de neînchipuit, ceea ce a făcut pe nemți să creadă, că cine a luat cleștele, de teamă singur l'ar fi aruncat cine știe pe unde și deci nu-l mai are, așa că începuseră și ei să-și ia nădejdea, că-l vor mai putea găsi. Această credință a determinat pe nemți ca în a opta zi de repersalii să reducă paza lagărului la normal și să deschidă cantina. Eu care urmăream deaproape activitatea santinelor, am observat imediat aceasta și îmi și făcui socoteala, că această zi ar putea fi dintre cele mai propice pentru evadare, căci santinelele păreau obosite de prea mult efort, apoi credința lor că cel ce a luat cleștele s'a lipsit de el în urma agitațiilor și represaliilor făcute de ei, fiindu-i chiar teamă de proprii lor camarazi, apoi atmosfera cețoasă ce era încă din timpul zilei, îmi dădeau nădejdea, că a sosit momentul evadării cu succes din lagăr.

Toate aceste opt zile, au constituit

un timp plin de atâtea emoții și enervări pentru mine, astfel ; frământările pentru a putea fura cleștele, furtul cleștelui cu ascunderea lui și refugiarea mea în baraca vecină, teama că din întâmplare cleștele ar putea fi găsit de cineva, percheziția lagărului, represaliile, agitația aproape a tuturor celorlalți camarazi, bănuiala unuia care în mod anonim încearcă să mă divulge, toate acestea culminau în a opta zi cu preparativele de evadare, încurajat la aceasta — în special — de faptul că paza se slăbise și garda mi se părea cu totul obosită și care mă determină să pășesc spre o hotărâre decisivă.

Pregătirele de evadare

În după amiaza zilei de 28 Februrie 1917, a văzut, că paza lagărului s'a ușurat și cu impresia că toți cei ce ne înconjoară păreau obosiți. Cei ce ne păzeau, din cauza efortului ce l'au făcut, iar cei din interior desnădăjduiți că vor mai putea vedea vre'odată cantina lagărului deschisă.

Mai întâi fac o mică declarație, tovarășilor mei de idei,—Grigoriu și frații Jianu—prin care le spun că a sosit momentul să putem evada, căutând a vedea în expresiile fețelor lor, dacă ei sunt dispuși a face așa ceva. Văzând însă buna lor dispoziție pentru comiterea acestui fapt, le demonstrez mai întâi, că paza s'a ușurat, descriindu-le felul de cum ea se făcea înainte și cum se fac acum, că nemții par ași fi luat nădejdea, că cineva să mai aibă curajul a evada, ceea ce i-a făcut să micșoreze numărul santinelelor, să reducă controlul lor și chiar santinelele însăși nu mai par așa de vigilente.

Față de cele expuse de mine, ei mi-au pus întrebarea, de cum ași vedea eu posibilitatea efectuării unei evadări, căci ori cum a se sări gardul este o imposibilitate. Atunci le desvălui misterul dispariției cleștelui, ce nu a putut fi găsit de nemți și de care nimeni altul nu știa, dar care a chinuit timp de opt zile, lagărul întreg.

Cu toată această declarațiune, tovarășii mei păreau neîncrezători și mi-au cerut să-l văză.

— Dar ce vă pasă vouă, dacă eu diseară vă pun la dispoziție cleștele pentru acest scop și până atunci să înjghebăm un plan de evadare, căci am teamă, că mâine chiar, această ocaziune nu va fi așa de prielnică, cum este astăzi.

Discuțiunile începură. Fiecare din noi emiteam fel de fel de păreri, eu însă mai mult ascultam, pentru a vedea, cum fiecare înțelege să fugă și a vedea dacă planul ce mă preocupa de mult timp poate suferi vre'o schimbare.

Astfel Grigoriu emise ideia de a produce o spărtură în gardul de sârmă, în dreptul bărăcii ce servea, ca sală de masă, și în dreptul căruia în afara lagărului se afla pavilionul comandaturii lagărului. Motivat fiind de faptul că era mai puțin luminat în apropierea gardului, paza era mai puțin activă și apoi nimeni nu ar fi bănuț că s'ar putea găsi cineva cu atât curaj, încât să încerce să evadeze din lagăr chiar prin fața comandaturii.

Am considerat însă acest plan prea îndrăzneț pentru că dese ori era mișcare înapoia bărăcii comandaturii de

către personalul de serviciu și s'ar fi riscat, că după ce ai fi trecut prin gard să fii prins.

Frații Jianu, preconizau ideia, ca fuga să se facă prin dreptul bărăcii infirmării, căci pe acolo lagărul era de asemeni mai puțin luminat, paza era mai slabă și pentru nemți probabilitate mai mică de evadare pe acolo, căci bolnavii nu s'ar fi incumentat să comită asemenea fapte.

Cu toate acestea am considerat riscant și acest procedeu, prin faptul că în apropiere se găsea corpul de gardă al lagărului și ne-ar fi simțit, dacă nu soldații din gardă, câinii ce se găseau adăpostiți în acea parte.

Prin aceste două idei, șansele unei evadări nu erau excluse, ba chiar mă gândeam bine la ideia emisă de Grigoriu, care cu toate, că era îndrăzneată, dar și eu vedeam multe șanse de reușită, ceea ce m'a făcut să stau un timp și să reflectez asupra avantajelor și dezavantajelor planului ce gândeam eu și cel expus de Grigoriu, în care timp însă discuțiile dintre Grigoriu și frații Jianu

nu mai încetau, căutând fiecare să găsească cât mai multe argumente pentru susținerea ipotezelor lor.

Timpul însă părea că trece mai repede ca de obicei, seara se apropia și noi nu hotărâsem încă nimic. Atunci mă adresez lor, expunându-le planul meu de evadare.

Voi v'ați expus părerile voastre și ambele pot avea șanse de reușită dar neapărat că fiecare din noi este mai încrezător pe concepțiile lui, căci ele sunt creația firii, temperamentului, a judecății, a spiritului de prevedere etc. care toate acestea nu sunt deopotrivă la fiecare om și dacă nu vom cădea la un acord, nu va rămâne de cât să tragem la sorți și cine va eși, planul aceluia se va pune în acțiune. El va primi cleștele de la mine, el va executa tăierea sârmelor dela ambele garduri, în care timp ceilalți îl vor păzi în interior, el va opera deci spărtura, va eși cel dintâi, iar noi ceilalți îl vom urma imediat și cât mai aproape. Acum deci să vă expun și eu părerea mea de cum văz eu că s'ar putea efectua o evadare

și dacă nu vă voi putea convinge atunci vom proceda cum am spus, prin tragere la sorți.

— Domnilor, momentul evadării nu-l văd altul de cât în timpul când se va da masa de seara la toți prizonierii lagărului și deci cu toată foamea de care suferim aci, va trebui să renunțăm la o masă și să comitem această faptă. În acest timp nimeni nu va observa lipsa noastră, căci știți cu câtă lăcomie se duc la masă sărmanii prizonieri, iar dușmanul care ne vede în acest hal, nu-și poate închipui că se va găsi vreunul dintre noi, care să renunțe la masă, chiar așa de infamă cum este, și deci în acest moment paza gărzii este mai puțin vigilentă de cât în timpul zilei și chiar al nopții. Locul pe unde se poate evada îl văd însă eu cu totul opus și anume : în dreptul bărăci No. 2. Aci, prin spatele acestei bărăci trece linia de decouvil, ce pleacă de la baraca cu closete și duce până dincolo de pădure, trecând prin gardul de sârmă. Cu toată iluminăția becurilor electrice, așezate în această parte, având însă în

vedere, ceața care începe să se lase, profitând și de o mică ondulație a terenului ce se află în dreptul linii de decouvil și de îndată ce santinela se va depărta, noi nu vom mai putea fi observați și deci vom avea posibilitate a ne apropia de gard, a-l tăia și trece prin el.

La trecerea prin gardurile de sârmă vom căuta să prindem momentul, când santinela din acest post precum și cea de pe latura vecină, să se miște în sens contrar, căci numai astfel vom putea să nu fim văzuți de nici unul în fuga noastră până la pădure. Odată ajunși în pădure, vom trebui să căutăm, ca în cel mai scurt timp să ajungem la podul de peste canal, căci lagărul este înconjurat de canale largi și mocirloase, peste care cred că nu există altă trecere afară de podețul liniei de decouvil, care din moment ce va fi ocupat de santinele, vom avea un nou obstacol, care nu știu cum va putea fi trecut. Și astfel, de îndată ce eu voi efectua spărtură prin gardurile de sârmă și voi eși afară, va trebui să mă urmați ime-

diat, chiar la câți-va pași, cu convingerea deplină că vom reuși. Pe timpul operații de tăierea sârmelor dela garduri, Grigoriu mă va păzi la colțul băraci, privind spre santinele și în afara lagărului, iar frații Jianu spre interior. Acum judecați, reflectați, apreciați și spuneți-mi dacă aprobați acest plan de evadare al meu, având încrederea deplină de reușita lui și atunci nu rămâne de cât să-l execut eu, fără nici o tragere la sorți.

Din felul cum am făcut expunerea acestui plan de evadare, ținând socoteală atât de paza internă cât și de cea externă, de alegerea momentului, de aprecierea locului, de timp și atmosferă, de circulația santinelelor, etc., păreau oarecum dintr'odată convingși, că planul acesta ar avea mulți sorți de izbândă, după care ei mi se adresează; că întru cât am dat dovadă de atâtea aptitudini cu ocazia luării cleștelui, apoi faptul, că cleștele se găsește la tine, și cum tu ai mai multă încredere în planul tău de acțiune de cât în al altuia, având și mai mult timp de judecată și

reflectare asupra posibilităților de evadare, studiind toate împrejurările în care ea se va putea comite, noi cădem de acord asupra planului tău de acțiune și te lăsăm să faci tu operația de tăierea sârmelor, noi te vom păzi și vom căuta să te urmăm cât mai de aproape, căci văzându-ne liberi în afară, toți patru de odată, vom fi o forță, care nu vom ceda cu ușurință, față de cei ce vor căuta, ca ulterior să ne împiedice marșul nostru.

Căzut de acord asupra acestei chestiuni, ne-am împărțiat, pentru a nu atrage atenția cuiva, care să simtă intențiunile noastre, căutând însă fiecare în parte, să ne pregătim cu tot ceea ce putem. Astfel, eu mi-am făcut un mic pachet cu alimente, compus din vre'o zece pesmeți și trei cutii mici de conserve, păstrate de mine în acest scop, cu toată foamea de care sufeream. Pusei pe mine o flaneluță ce o aveam. Luasem o mică busolă de ceasornic pe care reușisem să mi-o procur de la un camarad în schimbul unei felii de pâine. Am mai căutat să-mi iau o schiță, pe

care o făcusem între timp, având traseul direct spre Olanda, cu obstacolele principale ce aveam de trecut, căci porniți la drum, trebuia să știe fiecare, că aveam de parcurs o distanță de aproximativ 400 km., iar distanța în linie dreaptă era de vre'o 250 km.; având de trecut râul Aller, fluviile Weser, Hunte și Ems, iar câteva orașe trebuiau ocolite.

Timpul trecea repede, micul meu bagaj îl terminasem de făcut, seara se apropia, ceața se lăsa din ce în ce mai groasă, înfrigurarea, inervarea și emoțiile mă copleșiseră, evitam chiar de a vorbi cu ceilalți camarazi, pentru ca să nu-mi simtă neliniștea și să nu fiu bănuțit că vreau să comit ceva. Nici emoțiile ca elev când porneam la examen, nici emoțiile când am plecat la războiu trecând frontiera țării peste Carpați, nici emoțiile chiar ale unui atac la baionetă, nu mi s'au părut mai palpitate și mai grozave, de cât acele ce le-am avut, în clipa când clopotul a sunat masa și eu am trebuit să ies cel din urmă din baracă, luând în loc de pâine și

tacâmuri, micul pachetel pregătit pentru evadare, precum și cleștele care a provocat atât scandal și neliniște în întreg lagărul și care în urma evadării noastre, trebuia să ușureze pe toți fumătorii lagărului, care se chinuiau mai mult de această lipsă, de cât de însăși lipsa hranei de toate zilele.

Cu toate chinurile, mizeriile vieții de captivitate și cu toate emoțiile prin care treceam, momentul era destul de evocator, sentimental, idealist și plin de speranțe, pentru ca să mă poată face măcar o clipă, să mă gândesc a da înapoi.

Evadarea

* Clopotul a sunat pentru masă. Prizonierii toți își iau în grabă bucata de pâine, dată de acum cinci zile și pe care mulți din ei nici nu o mai aveau, precum și tacâmurile necesare, dând busna la ușile sălii de mese, mai mult pentru ași uda buzele și încălzi stomacurile, de cât pentru ași astâmpăra foamea care îi tortura grozav. Eu însă făceam pe grăbitul și inervatul, că nu-mi

găsiam felia de pâine, trăgând cu coada ochiului, spre a vedea dacă au eșit cu toții din baracă și punând apoi mâna pe pachet și cu cleștele în buzunarul mantalii, ies cu hotărâre de a nu mă mai întoarce în această baracă. Afară întunec bine, ceața se lăsase destul de groasă, luminile becurilor electrice păreau împăianjenite, totul părea favorabil și în senzul vederilor mele, ca avantajând evadarea noastră.

Din baracă mă strecor de-a dreapta spre locul hotărât pentru evadare, unde în scurt timp sosesc și tovarășii mei. Las pe frații Jianu la un colț al bărcii în umbră, ca să mă păzească înspre interior, iar pe Grigoriu la colțul exterior tot în umbră, pentru a mă păzi de santinele și de tot ce ar fi în afara lagărului. Ies din umbra ce o lăsa baraca de la lumina electrică și fac un mic salt până la linia de decuvil, unde se găsea o grămadă de gunoi. Santinela se întrezărea prin ceață, stând nemșcată între baraca No. 1 și baraca cu closete, probabil se uita spre baraca cu sala de mese, unde se auzeau stri-

gătele și înghesuirile prizonierilor ce se duceau la masă. Trec linia de decuvil și ajung la primul gard de sârmă, format numai de sârmă împletită. Pun cleștele în funcțiune și încep să tai în linie dreaptă de jos în sus, plasa de sârmă se desface puțin, bag ambele mâini și mărgesc spărtura în lături, ceea ce îmi permite cu ușurință să trec prin ea. Trag cu privirea în dreapta și în stânga și văzând că santinela tot nu se mișcă, pornesc pe burtă,—utilizând cuta de teren,—către gardul al doilea, care era cu mult mai mare și făcut din sârmă împletită și ghimpată. Pun din nou cleștele în funcțiune. Sârma împletită se tăia cu ușurință, pe cea ghimpată însă cleștele nu o tăia și nici nu aveam destulă putere să strâng brațele cleștelui, fiind cu totul slăbit; desfac însă tot cu ajutorul cleștelui cele două sârme împletite ce formau sârma ghimpată și pe rând le tai, izbutind astfel să fac o spărtură și în al doilea gard, dar nu suficientă și deci urmam să mai tai vre'o câteva sârme, când de odată aud fluierături ușurele dela Grigoriu. Ridic ca-

pul și văz cum santinela se puse în mișcare și se apropia de mine. Imediat mă retrag pe burtă, cu ochii țintă la santinelă, putând ajunge până înapoia gunoiului dela linia de decuvil, unde mă opresc culcat la pământ și cu nasul în gunoi. Santinela ajungând în dreptul meu se opește, ia arma la picior și cu privirea înspre interiorul lagărului. Grigoriu și frații Jianu se dăduseră după baracă, iar eu respirând mirosul miazmelor din gunoi, cu ochii țintă la santinelă, căutam să ghicesc, dacă santinela m'a simțit de s'a oprit, s'au întâmplarea a făcut, pentru a-mi mări inervarea și emoțiile mele. Nimic însă nu puteam să înțeleg, el continua să stea nemișcat și cred că a stat astfel în această poziție mai bine de cinci minute, dar aceste cinci minute mi-au părut ceasuri întregi, mai ales de teamă că vor începe să iasă ceilalți prizonieri de la masă și atunci în mod hotărât încercarea mea va eșua. Dar deodată santinela ia arma la umăr, punându-se în mișcare, cu direcția în continuare. L'am urmărit cu privirea, pentru a vedea dacă

face vre'o întoarcere bruscă, ca să mă surprindă și în acest caz ași fi fost lămurit, că oprirea lui a fost intenționată și bănuitoare ; dar el și-a continuat mersul liniștit făcând vre'o 10—15 pași, întorcându-se apoi din nou și oprindu-se iar în fața mea, dar de această dată mai puțin, apoi continuându-și drumul spre vechiul ei loc spre a observa eșirea prizonierilor dela sala de mese. Acum mă strecor din nou spre gardurile de sârmă, continui mica operație ce mai rămăsese, mă uit în dreapta și în stânga, observ situația santinelor și văzând că stau tocmai cum vroiam eu, adică priveau în direcții opuse. Profit imediat de această clipă, trecând și prin al doilea gard de sârmă, sar în șanțul ce împrejmua lagărul, arunc din nou o privire în dreapta și în stânga constat situația neschimbată, și o rup la fugă peste câmp, spre păduricea din spatele lagărului.

Grigoriu mă urma la cinci pași. Ajunși în pădurice amândoi, plini de emoție și încântați de reușita de până acum a faptei noastre. Grigoriu mă îmbră-

țișează, ne sărutăm amândoi și ne legăm prin cuvintele, că de acum nimeni să nu mai poată pune mâna pe noi. Retrași în pădure, priveam feeria lagărului și așteptam sosirea fraților Jianu. Dar timp de '25' ei nu au putut parveni să iasă din lagăr și văzând că ceilalți prizonieri au eșit din sala de mese, după o întârziere cu totul neobișnuită; au considerat că ei nu vor mai putea eși curând de acum și împreună cu Grigoriu, am pornit spre linia de decuvil, care ne ducea la singurul podeț de peste canalurile ce înconjurau lagărul.

Ce s'a întâmplat însă în acest timp în lagăr? Lucru ce am aflat ulterior.

Prezumțiile mele, că paza s'a slăbit și că nemții și-au luat orice nădejde de a găsi cleștele, considerându-l ca aruncat de cel ce la luat și deci înlăturarea ori cărei griji, că vre'un prizonier va mai încerca să evadeze, se întărește și prin acea că în acea seară au ridicat și represaliile, deschizând cantina, iar prizonierii au năvălit să-și procure tutunul, a cărui lipsă îi chinuia de opt zile.

Santinelele din afară care nu păzeau,

priveau spre cantină, la spectacolul acestei năvăliri și înghesuiei, din care cauză și santinela ce avea în pază locul evadării noastre, fu atrasă de acest spectacol, dându-mi astfel răgaz să pot opera în liniște, și tot din această cauză s'a întârziat și întoarcerea prizonierilor în bărci dela sala de mese, fapt ce ne-a mirat pe noi când așteptam în pădure. Toate acestea au avantajat momentul și locul evadării noastre mai mult de cât prevedeam și deci judecata mea premergătoare a fost cât se poate de justă.

Ajunși la linia de decuvil, auzim trei împușcături de armă, provocate de evadarea fraților Jianu și care au fost surprinși de santinela de pe latura vecină, care nu circula în senz contrar, după cum preconizam eu și care văzându-i a tras asupra lor.

Auzind însă aceste împușcături, noi o rupem la fugă dealungul linii de decuvil, pentru a putea apuca să trecem podețul, înainte ca el să fie ocupat de gardă. Nu fugirăm mult, și uitându-ne înapoi vedeam pornind dinspre lagăr un vagonet, luminat de o lanternă. Căutăm a fugi

și mai tare, până când în fine ajungem la podeț, pe care căutam al trece fără a lăsa urme. Uitându-ne înapoi — după ce trecusem canalul — vedeam cum el se apropia din ce în ce mai mult de podeț, noi însă ne-am refugiat în pădurea de peste acest canal.

Ce s'a întâmplat însă cu frații Jjanu?

Din cauză, că ei făceau paza în interior nu observase fuga lui Grigoriu, decât când el eșise, trecând și prin al doilea gard, iar ei căutând să-l urmeze, nu au putut găsi cu ușurință spărturile făcute de mine și din care cauză au întârziat. La trecerea prin gardul al 2-lea, nu au căutat să prindă momentul când santinelele se mișcă sau privesc în sens contrar, din care cauză santinela de pelatura vecină ia observat și când fugeau peste câmp spre pădurice, a tras asupra lor, rănind pe cel mai mic dintre frați și pe care l'au prins imediat. Celalt însă a scăpat în pădure și a căutat în tot timpul nopții să poată trece peste canaluri, dar unde încerca se împotmolea. Podețul fiind păzit nu a putut trece și a doua zi a fost găsit de nemți împotmolit într'o mocirlă.

În lagăr însă zarvă mare, control, apel și toți se întrebau cine a fugit, abia a doua zi s'a știut precis, că au încercat patru să fugă din care doi au fost prinși. Neapărat nu au lipsit fel de fel de comentarii la adresa noastră, unii că vom scăpa, iar alții că zadarnic încercăm.

Prima noapte a evadării

Eu și cu Grigoriu îmi luasem ori ce nădejde dela frații Jianu și cum am trecut podețul, ne-am îndreptat prin pădure mereu spre West, căutând să dăm de vre'un drum, dar după vre'o două ore de mers vedem, că eșim din pădure și dăm cu ochii de niște lumini electrice, care dădeau aspectul lagărului de unde am evadat, iar Grigoriu zice, că am luat drumu greșit și să știi, că ne-am întors înapoi spre lagăr. Lucru însă ce nu era posibil, căci doar trecusem canalul peste podeț și n'am mai retrecut nici un canal, ca să ne putem vedea întorși înapoi. Dar probabil, că în drumul nostru am dat de un nou lagăr de prizonieri. În ori ce caz, n'am știut cum mai repede să in-

trăm din nou în pădure și să ne îndepărtăm de acest loc periculos, unde împrejurul lui, nu era exclus să ne întâlnim cu vre'o patrulea exterioară.

Luându-o din nou prin pădure, mersul nostru era foarte anevoios, greu de orientat, din pomi picura umezeala ceței și hainele începuseră să se ude.

Trecusem de miezul nopții și abia dăm de un drum prin pădure, care începuse să fie din ce în ce mai tânără. Dând la drum, mi se părea că respirăm mai bine, cu toate că din ceață cădea o ploaie mărunță și deasă. De ce acest ghinion pe noi? Căci doar este 1 Martie și este începutul primăverii. Am pornit deci la drum cu o babă foarte uricioasă. Cel puțin să nu fi plouat până ieșiam din pădure. Dar totuși așa uzi, morocănoși cum eram, mergeam grăbiți, de teamă ca nu cumva să putem fi ajunși din urmă. Din acest drum am dat apoi într'o șosea, unde cel puțin scăparăm de noroiul cleios, căci mergeam mai mult pe piatră și pe această șosea cu pădure de ambele părți, am mărșăluit până în zorii zilei, când auzind lătrat

de câini și de teamă de a nu da în zorii zilei de marginea unui sat, am intrat din nou în pădure, căutând să ne orientăm și să ne dăm seama de ce avem în împrejurimi.

De fapt ne apropiasem de marginea pădurii și în apropiere de șosea se afla casa pădurarului, de unde se auzea lătrat de câini. În partea opusă dând de o plantație de brazi, am intrat pentru a ne adăposti pe timpul zilei, sub un brad mai mare care să ne poată feri oarecum și de ploi. Aci ne-am așezat jos, unde pământul era mai uscat și pe rând când eu când Grigoriu, ne odihneam pentru a fi în stare în noaptea următoare să continuăm marșul.

Toată ziua am auzit din direcția casei pădurarului lătrat de câini, strigăte de copii, sgomot de ferestre și lovituri de topor, având teamă, ca nu cumva să fim descoperiți de cineva.

Hrana din acea zi a fost câte doi pesmeți de fiecare și o cutie de conserve la amândoi. Cum a început să se întunece, am căutat să eșim din pădure, ocolind pe departe casa pădurarului și

după indicațiile busolii am căutat să ne îndreptăm marșul spre West.

Prinderea lui Grigoriu

După un scurt timp de marș peste câmp, am dat de o șosea — jumătate cu piatră cubică, jumătate pietruită, — care era îndreptată direct spre West. După vre'o trei ore de marș am dat de un mic sat, pe care l'am trecut chiar prin interior, dar n'am întâlnit pe nimeni și n'am auzit nici un câine măcar să latre. Părea un sat cu totul pustiu, iar noi reflectam, că cine o mai fi rămas în sat, ca să mai mișune la această oră. Flăcăii și bărbații tineri sunt mai toți pe front; iemeile subț obligate a sta închise în casă; far bătrânii, care poate sunt puși pentru paza satului se obosesc și poate, că apar numai din când în când.

Această întâmplare ne-a încurajat, ca pe urmă să încercăm a trece și prin alte sate.

Continuându-ne drumul pe șosea, ne-am întâlnit cu vre'o două căruțe, care cum se apropiau, ne obligau să părăsim șoseaua și să ne perdem în

Întunericul nopții peste câmp, pentru ca apoi să revenim din nou la șosea.

Se făcuse aproape miezul nopții, de când mergem și iată, că apare în fața noastră prin întunericul nopții, un alt sat care dădea impresia să fie mai mare, apreciindu-l după luminile ce se vedeau în prelungirea șoselei și de aceia spun lui Grigoriu, că ar fi bine să-l ocolim. Căutând însă a ne abate dela șosea, am dat peste niște canaluri cu apă, pe care vroind să le sărim, Grigoriu izbuti cu succes, eu însă fără succes, căci la unul din ele am căzut în apă, udându-mă tot și chiar pachetul cu merinde și nu am putut eși din el de cât cu ajutorul lui Grigoriu, care îmi întinse mâna peste mal în ajutor.

Această întâmplare, face însă pe Grigoriu să-mi spună :

Ce ai pățit? Tocmai tu care erai așa de îndrăzneț, pari acum moleșit, oarecum demoralizat și fricos, că nu vrei să mai treci prin satele, astea nemțești care sunt ca și pustii. Intre timp el își făcuse rost de o bătă groasă și puternică și având o lulea în gură, continuă :

Să trecem prin sat, cine o să îndrăznească să se lege de noi?

Nu am eu bâta aceasta? Și doar la nevoie suntem doi, deci nu trebuie să fim așa fricoși.

— Bine Grigoriule, zic eu, trecem și prin sat, dar totuși să ne ferim. Să știi, că eu nu risc să cad odată cu tine, dacă mă voi vedea prea mult încolțit. Cine fuge mai repede să scape.

Převedeam parcă că o să mi se întâmple ceva, dar eram hotărât să nu mă las prins. Înainte de a porni prin sat mă opresc pentru a-mi aranja merindele ce le aveam și care se udase. Peseții, care se muiase de apă, iam mâncat împreună cu Grigoriu, iar ce-i buni, îi dădu-i în sacul lui de merinde să-i țină, iar eu rămăsesem numai cu două cutii conserve mici și doi pesmeți, pentru ori ce întâmplare.

Punându-ne în marș și trecând prin sat, am mers pe șoseaua satului mai bine de o jumătate oră, nezărind de cât la o mare distanță, o femeie care traversa șoseaua. Satul era mare de parcă nu se mai sfârșia, vroiam să ne vedem

mai repede de partea cealaltă a satului, când deodată, se aude la o distanță apreciazabilă râsete și vorbe de femei. Atunci zic lui Grigoriu :

— Să intrăm într'o curte, până trece acest grup și pe urmă ne urmăm drumul.

Grigoriu însă încrezător în bâta lui îmi spune :

— Ce D-zeu ai început să devii așa de fricos, tocmai tu care te arăți așa de îndrăzneț, să ajungem noi acum să ne ferim de niște femei.

— Eu nu de frică, dar pentru prevedere, zic aceasta, și să știi că la rigoare fug, dar mâna pe mine numai pun. Din atâția câți am evadat, măcar unul trebuie să scăpăm. Și cu acest schimb de cuvinte ne continuam marșul, până ne întâlnim cu acest grup vesel, prin un sat atât de mare și unde nici o mișcare alta nu se simția.

Ce diferență. Satele noastre cu casele rare și la orice oră din noapte, intrând în ele, vei auzi un freamăt, provocat de lătratul câinilor, de cântecul cocoșilor, sau de sgomotul unor căruțe îndepărtate, și în orice caz vei simții că ai

intrat într'un loc cu viață. Însă aceste sate din Germania, atunci în timpul războiului, parcă nu aveau de loc viață. Primul sat prin care am trecut, era pătruns de o liniște mormântală, chiar părea ceva sinistru, acestălalt la fel, singurii care au stricat această liniște a fost acest grup vesel de femei.

Ajunși în dreptul lor, femeile ne spun „Bună seara“.

Noi le răspundem, însă aspectul nostru și ținuta noastră în uniformă, le-au făcut să râdă și imediat ce au trecut de noi, s'au oprit întrebându-se.

— Cine o fi aceștia doi noaptea prin sat?

În urma lor veneau doi tineri soldați ce se găseau în concediu de pe front. Aceștia văzându-ne și observându-ne mai bine, de îndată ce trecurăm de ei ne somează să ne oprim și aprind două lanterne electrice, pentru a ne distinge mai bine. Atunci zic lui Grigoriu:

— Vezi ce făcurăm, acum barem de am avea noroc să eșim mai repede din sat.

Acești doi soldați însă nu ne slăbiau de loc și căutau să se apropie de noi. La un moment dat, fiind prea aproape, mă întorc și le spun :

— Lăsați-ne în pace, că altfel vă împuşcăm.

La această amenințare ei se opriră însă continuară să ne urmărească mai dela distanță, făcând și un scandal enorm prin acel sat liniștit, așa că în scurt timp vedem grupul lor mărindu-se cu fel de fel de indivizi și pe măsură ce numărul lor creștea, curajul lor devenea mai mare și se apropia mai mult de noi.

Când însă apropierea începuse să devină periculoasă și vedeam, că marginea opusă a satului nu se mai apropia, zic lui Grigoriu :

— Să știi, că pun mâna pe noi, trebuie să o rupem la fugă prin surprindere și să ne depărtăm în negura nopții.

Grigoriu se simțea îngreuiat de niște cisme mari și de sacul ce-l ducea în spinare, dar văzând și el pericolul conșimți la propunerea mea, zicând :

— Hai să fugim, dar de-odată amândoi

Mă întorc brusc înapoi, cu o mișcare de amenințare fac să se oprească convoiul ce ne urmăria și imediat o rupem la fugă, făcând astfel să ne depărțăm imediat la o distanță de vreo 50-60

metri. Am fugit împreună ca aproximativ 300 metri. Grigoriu însă simțea că nu mai poate și îmi spune, ca să mergem la pas. Eu însă îi zic :

— Nu se poate. Să împingem înainte că pun mâna pe noi și mai ales cum i-am amenințat cu împușcarea să vezi ce ne fac.

Grigoriu a fugit cât a putut, dar la un moment, ne mai putând se oprește. Eu, atunci îi zic :

— Te las, dacă nu mai poți ! Eu nu vreau să caz în mâinile lor. Și fug înainte lăsându-l pe Grigoriu în urmă. După un timp, uitându-mă înapoi, îl văz numai pe Grigoriu, prins între lumini electrice, iar nemții care îl urmăreau nu se mai zăreau de loc în negura nopții și atunci sar un mic gărduleț într'o grădină cu pomi. Nu stătui mult și văz convoiul apropiindu-se, Grigoriu înainte iar ceilalți îl urmau. Grigoriu mereu amenințându-i că-i împușcă, iar ceilalți nu aveau curajul să se apropie de el, distanța între ei nefiind mai mare ca cinci metri, și astfel întreg convoiul defilează prin fața mea. Văzând această situație, imediat

Îmi propui, ca să merg paralel cu ei din curte în curte și astfel ei mergeau pe șosea, iar eu prin curțile și grădinile locuitorilor. În dreptul caselor eu devansam, așteptându-i pentru a putea da eu întâi de marginea satului, și atunci când voi ajunge, să-i ameninț și eu din spate, ca astfel să-l pot libera pe Grigoriu.

Am mers astfel, trecând prin dreptul a vre'o șase case, când îl aștept să treacă și de a șaptea casă, Grigoriu nu mai apare. Văzând acest lucru, mi-am închipuit că a fost prins și de acum vor căuta să mă găsească și pe mine. Caut să mai trec tot prin curțile oamenilor pentru ca mai departe să ies la șosea, dar n'am mai trecut, decât de două case și am dat de marginea satului, peste niște coclauri frământate și fiindu-mi teamă să nu dau de smârcuri cu apă, am căutat să dau mai deadreptul la șosea. Dând la șosea, mă oprii puțin căutând mai întâi să pătrund liniștea nopții, pentru a vedea dacă cineva nu mi-a luat urma și numai după aceea să-mi continui drumul, de aci înainte singuratic și devenind din ce în ce mai greu.

Intre timp ce se întâmplase cu bietul Grigoriu ?

Nemții știind, că se apropiau de marginea satului, văzând inconsecvența lui de a trage, ci numai de ai amenința, și-au luat curajul și unul din ei mai îndrăzneț, i-a dat cu un ciomag în cap, spărgându-i capul și făcându-l să cadă jos în nesimțire. L'au luat imediat pe sus, l'au transportat în prima casă, l'au buzunărit pentru al dezarma și a vedea cine este, apoi au căutat să-l aducă în simțire, după care l'au transportat la un mic lagăr de prizonieri ruși din acel sat, aduși acolo pentru muncile agricole.

În drum spre lagăr, au căutat să-și răsbune și ei pe el, mai ales pentru amenințările lui, că-i împușcă. Așa, că de bietul Grigoriu a fost amar de el, până s'a văzut în fața autorităților. Eu însă îmi continuai singur drumul și foarte îngrijat, că merg de aproape două nopți și nici măcar la râul Aller nu am ajuns. Fiindu-mi astfel teama, că m'am orientat greșit asupra direcții de marș.

Trecerea Allerului

Mergând tot înainte pe șosea, mă apropii de o casă, ce părea a fi un canton. Ajuns la el, în stânga lui zăresc oarecare instalații, formate din niște stâlpi și sârmă, iar în față îmi pare că văz luciul unei ape. Și apropiindu-mă tot mai mult, cu băgare de seamă, constat că am ajuns la un pod umblător peste râul Aller.

A pune podul în mișcare, îmi era greu să fac aceasta singur și ași fi riscat să fi fost simțit de podarul din casă. Examinând podul și împrejurimile lui, găsesc în apropierea podului o barcă, ce avea înăuntru, două prăjini lungi prevăzute la capătul celălalt cu câte o cange, fără însă a avea lopeți și cârmă. Desfac barca, mă urc în ea și pornesc cu gândul că voi putea eși la malul celălalt dacă nu imediat, dar tot odată și odată voi fi.

Astfel ajutat de cele două prăjini, pe care le împingeam în fundul apei, am condus până la un punct barca. În apropiere de malul opus, apa adâncin-

du-se prea mult, am renunțat și la acest ajutor, barca lăsându-se mai mult în josul apei de cât spre malul celălalt. Din timp în timp încercam cu prăjinile să văd dacă mai dau de fundul apei, ca astfel să pot grăbi eșirea la malul celalt. La un moment dat, ajung fundul apei cu prăjina și din acest moment mă consideram, ca și trecut pe malul opus. Impingând mereu barca cu prăjinile, făceam să o apropii cât mai repede și ajuns aproape de mal, o nouă surpriză îmi ieși în cale. Malul opus era complet înghețat, și dădusem de niște mlaștini înghețate la marginea râului Aller.

—Ce mă fac acum. Incerc ghiața cu prăjina, dar îmi pare destul de groasă și rezistentă, atunci caut cu ajutorul prăjini să fac vânt bărcii, ca să o salt peste ghiață. Mișcare ce îmi reușește puțin, ceea ce-mi dă curaj, să mă dau jos din barcă pe ghiață, mai ales, că încercând adâncimea apei, ea nu era mai mare ca de 70—80 c. m.

Scoborât pe gheață, trag și barca aproape în intregime, pentru a nu fi luată

de curentul apei și scoțând o bucată de hârtie din buzunar, scriu cu creionul : Dancke schön. (Mulțumesc frumos). Acest bilet îl prind bine în barcă și apoi plec pe gheață pentru a ajunge în adevăr la mal. Astfel am trecut un prim obstacol din intinerarul meu.

Ajuns la mal, o iau peste câmp, căutând a ajunge la șosea, care trebuia să fie în continuare, în dreptul podului umblător și de partea aceasta a Alle-rului. Peste câmp prin arătură n'am mers prea mult și curând am dat din nou de șosea și îmi reluia drumul de-alungul ei, căci ducea drept pe direc-ția E-W.

Mergeam pe șosea urcând o mică colină, după creasta căreia, îmi apare înaintea la o distanță destul de mare, o o lumină puternică ce venea mai mult din stânga șoselii. Mă oprii nițel să pot distinge ce este, dar nu am putut. In orice caz o instalație puternică cu lu-mină electrică. Imi era teamă să nu dau iar de vre'un nou lagăr, ceea ce mă face să înaintez cu multă precau-țiune. După ce trecui de aceasta, șo-

seaua începe să aibe plantațiuni dese de pomi, iar la un moment dat în bezna nopții, simt o mișcare printre pomi, ceea ce mă face să o iau din nou peste câmp prin arătură și uitându-mă în toate părțile, îmi era teamă, să nu cad eu singur buzna peste cineva. Mergând peste câmp,—deodată prin întuneric, — îmi apare înaintea spre zare o dungă neagră și înaltă. Mă opresc, căci nu știam ce am în față, caut să disting, dar zadarnic. Mă temeam să nu dau de vre'un sat acum în apropierea dimineții și poate încă de unul tot așa de lung ca și acela prin care am trecut cu Grigoriu. Mă apropii cu precauțiune. Dunga se înalța mereu, fără a prezenta vre'o sinuozitate și astfel mergând, dau deodată, că terenul se urcă într'o pantă aproape absuptă și pentru un moment mi-am închipuit, că dunga ce o vedeam, ar fi traseul unei căi ferate în umplutură, dar ajungând sus deasupra constat, că era un simplu dig, dar foarte înalt.

Deslegând enigma și trecând pericolul, caut să dau din nou la șosea, mer-

gând pe deasupra digului, în care timp zorii zilei încep să lumineze și observ în stânga mea, astfel cum mergeam pe dig, că am ajuns la fluviul Weser și deci continuarea drumului, nu va mai fi posibilă, rămânând a mă orienta și căuta mijloace pentru trecerea lui. Odată cu aceasta mă lămurii și asupra faptului, că mersesem aproape două nopți, pentru a ajunge la râul Aller, că la trecerea Allerului, am dat de mlaștini înghețate, precum și de faptul că nu am mers mult după ce trecusem Allerul și am ajuns la Weser. Aceasta este, că în marșul meu m'am deplasat, mai mult de cât trebuia spre N. și am trecut râul Aller aproape de vărsarea lui în Weser.

Scobor digul și mă apropii de Weser. Pe malul opus se vedeau din loc în loc bărci legate la mal, în josul apei pe malul care mă găseam, zăresc o casă, ceea ce mă face să mă îndrept în susul apei. Ajuns pe malul Weserului, văd cum sloiurile de ghiață curgeau pe el, dar nu vedeam nici un mijloc prin apropiere care să-mi poată procura ocaziunea, de a trece Weserul.

Se luminează bine de ziuă, cerul se însenina din ce în ce mai mult și frumosul răsărit de soare, anunța parcă o zi de primăvară, cu toate că frigul se simțea bine și mergând mă apropiam de un gard viu, care pe jumătate din întinderea lui era tuns. Zărind din partea opusă un om, mă silește să mă ascund în gardul viu. Și la un colț al lui, dând de un culcuș de pae, intru printre nuiele și mă instalez în ascunzătoare.

Ziua pe malul Weserului

Ascunzătoarea găsită mă defila foarte bine de vedere, cu toate că de partea cealaltă a gardului, cam la vre'o cinci metri era un drum de care și la vre'o cinsprezece metri pe latura vecină drumul de care tăia gardul viu și ducea spre malul Weserului. Cu toate acestea nu aveam teamă, că voi fi descoperit.

Fiind singur, trebuia să fiu cu multă prevedere și cu toată oboseala marșului din timpul nopții somnul nu-mi putea fi decât o ațipeală epurească.

La cel mai mic sgomot tresăream, și-mi aruncam privirile în toate părțile,

pentru a mă convinge, că sunt sau nu sunt în pericol și astfel m'am odihnit de dimineață și până la unu după masă, când trezându-mă și fiindu-mi foame, desfac ultima cutie de conserve și o mănânc cu ultimii doi pesmeți, ce-i mai aveam la mine, căci restul îi mâncasem în seara precedentă, fiindcă se muiase, la căderea mea într'un canal cu apă, pe care am vrut să-l trec și fusei scos din el de Grigoriu. Ospățul ce-l avui nu mă sătură de loc, cu toate acestea sacrificai din grăsimea conservei, pentru a-mi unge picioarele și muia tălpile, în vederea marșului ce trebuia să-l reiau odată cu căderea nopții. Cum terminai toate aceste operațiuni, iată că pe drumul de care venea o căruță, ce trece de mine și o ia spre malul Weserului, oprind apoi lângă gardul viu unde era tuns, pentru a încărca nuelele, ce erau strânse grămadă. După ce a încărcat, ia caii de dârlogi și întorcând căruța porni înapoi. Ajungând în dreptul meu oprește căruța și cu toporul pe umăr să îndreaptă spre colțul gardului viu, tocmai unde eram eu ascuns, probabil pentru a

tăia lațul ce era pus la colțul gardului.

Ce mă fac ?

Să ies din ascunzătoare și să fug, nu mai puteam. Să mă ridic în fața lui, era cu neputință, căci el era armat cu un topor. Mă hotărâi să stau pe loc și cu ochii întredeschiși mă făceam că dorm și răsufli adânc, ca un om obosit, lăsând astfel, ca acțiunea să se desfășoare dela sine. De va căuta, să facă uz de toporul său, voi căuta să-i perez lovitura și apoi cine va fi mai tare. Neamțul se apropie de gard, ridică toporul în sus și când privia la leaț, pentru al doborâ mă zărește culcat jos. Se oprește un moment și mă privește ca încremenit, fiind în fața unei surprize la care nu se aștepta. Lasă încet toporul în jos, se apropie mai bine de mine, mă observă și examinează cu privirea de aproape și convins că eu nu l'am simțit, se retrage privind spre mine. Ia caii din nou de dârlogi și pornește cu căruța, continuând a privi spre mine, pentru a vedea dacă l'am simțit sau nu. Am stat, absolut nemișcat, până nu s'a mai văzut și chiar după ce a dispărut complet, am mai

stat în ascunzătoarea mea încă vre'o zece minute, după care luai hotărârea de a o schimba, pentru că în curând va veni împreună cu alții, ca să fie mai sigur că va pune mâna pe mine.

Ies din ascunzătoare, mă uit în toate părțile, pentru a mă feri de vederile oricui, o iau pe lângă gard, ies în afara lui, o iau de-alungul unui șanț, ce era între drum și gard, până dau de un canal cu apă, ce ducea până în Weser. Merg vre'o zece metri prin apă și apoi ies de partea cealaltă a canalului, îndreptându-mă spre un tufăriș, ce era chiar pe malul Weserului și unde mi-am aranjat o nouă ascunzătoare, numai de parte decât la un metru distanță de marginea apei. Din acest loc însă, puteam vedea perfect vechea mea ascunzătoare și așteptam cu nerăbdare, să văz ce se va petrece, acolo de unde am fugit.

Trecu mai bine de un ceas și nu văz pe nimeni apărând la vechea ascunzătoare. Intre timp pe Weser, au trecut la vale trei remorchere, ce trăgeau după ele câte 3—4 șlepuri, toate însă cum ajungeau în dreptul meu, fluerau cu si-

renele, și nu mă lămuream de loc, cum de se potrivea, ca toate cum ajung în dreptul meu să fluere, și ca omul vinovat începusem să cred că era un semnal de alarmă, îndreptat împotriva mea, fiindcă mă zăreau de pe bord, și ca atare căutam să mă ascund din ce în ce mai bine. Dar zadarnic, cum trecea un altul, în dreptul meu fluera din nou și enigma aceasta nu am deslegat-o decât seara târziu.

Pe la vre'o trei jumătate după amiază, iată că la vechea mea ascunzătoare apar mai bine de vre'o 20 de oameni, copii, femei și bărbați și care au venit cu câini și arme de vânătoare să mă ridice de acolo. Dar mare le-a fost surpriza, că nu m'au mai găsit. M'au căutat prin împrejurimi, câinii lătrând și mirosind pământul, îi vedeam că se îndreaptă de-alungul șanțului, fiindu-mi astfel teamă, ca să nu aibă cu ei câini polițiști, căci atunci mă descoperă. Dacă voi vedea că trec canalul, și se îndreaptă spre mine, atunci o voi lua-o la fugă, peste câmpuri și de voi fi mai iute de picior, voi scăpa lesne de ei, dacă vor

fi ei, atunci sunt urzit să cad din nou prizonier.

Câini și toată lumea au venit până la canal, câini au sărit canalul însă o luau drept și iar se întorceau, dar nu o luau de-alungul canalului, cum am mers eu. Oamenii însă nu au trecut de loc peste canal. Incepând însă să se însereze și văzând, că nu mă găsesc, au renunțat la mine, retrăgându-se în direcția de unde au venit.

Fie că întâmplarea a făcut să vină câinii și toată lumea până la canal, fie că acei câini erau dresați ca poliști și mi-au pierdut urma, fiindcă eu nu am sărit peste canal, ci am mers o bucată prin apă și apoi am trecut canalul și astfel mi-au pierdut urma.

Cert însă este, că eu treceam prin momente de grozavă înfrigurare și emoție, căci mă gândeam la lupta ce trebuia să o duc prin fugă, spre a scăpa de ei, dar retragerea lor m'au liniștit și mi-a dat bucuria și mulțumirea, farsei ce le-am făcut-o.

Trecerea Weserului.

Am stat în tufărișul de pe malul

Weserului, până ce a înserat. În timpul zilei auzisem nenumărate fluierături de tren și sgomot de trecerea lui peste un pod ce se afla în susul apei. Văzând, că pe malul Weserului, nu găsesc nici un mijloc, care să mă poată transporta la malul cellalt, mă îndrept urmând malul apei, către podul de cale ferată. Am mers mai bine de o oră, până am ajuns în apropierea podului, dar vrând să-l trec, constat prezența unui paznic, ceea ce m'a făcut să renunț la această trecere a Weserului și mă întorc înapoi în josul apei.

Intorcându-mă înapoi, ajung din nou la locul adăpostirii mele din timpul zilei. Pe cer se ridică luna, de o roșeață și mărime ce părea neobișnuită, iar eu păream bucuros, că lumina ei îmi va facilita, puțința, de a găsi vre'un mijloc de a trece Weserul. Nu scoborâi în josul apei mai mult de 500 m., de la locul ascunzătorii din timpul zilei și dau de casa, pe care o văzusem dimineața, la trecerea digului, iar în dreptul ei se afla un pod umblător peste Weser. Atunci m'am lămurit eu, de ce fluerau toate

vapoarele, ce navigau la vale pe Weser și că ele semnalau trecerea lor podului umblător, pentru a ridica otgoanele și a lăsa liberă trecerea.

În momentul, când am ajuns în apropiere de casă, care probabil era casa podarului, tocmai atunci venea podul de la malul opus. Imediat mă ascunsei într'un adăpost, unde se găsea stadia de măsurat nivelul apei, rămânând numai cu capul afară, pentru a urmări pe cât posibil, mișcările celor ce veneau cu podul.

Podul ajunge la mal. Vorbe și râsete de femei și un bărbat, care după tragera podului la mal, mai erau ocupați cu diferite manevre, pentru a pune podul în siguranță și totul în ordine. În timpul conversații lor am putut distinge pronunțându-se cuvintele: Mit uniformen (cu uniformă) și atunci am dedus, că cei ce m'au căutat în timpul zilei și nu m'au găsit, au avizat pe cei ce sunt la trecerile din apropiere peste Weser și de acea am găsit, podul de cale ferată păzit, iar acum luau măsuri de siguranță și aceștia de la podul umblător.

După ce au aranjat podul și bărcile ce le aveau, au pornit spre casă două femei și un bărbat.

I-am urmărit cu privirea, până au intrat în casă, dar fiindcă auzisem conversația și am bănuir că sunt informați de prezența mea în apropiere, am lăsat să treacă un timp, până să încep a opera, căci doar aveam destul timp toată noaptea. Astfel am văzut, cum s'a aprins lumina în casă și am zis, că nu ies din ascunzătoare, până nu stinge lumina căci atunci înseamnă, că ei s'au culcat. Am stat astfel, așteptând mai bine ca o jumătate ceas și de odată văz, că lumina, s'a stins. Eu consecvent hotărârii luate și arzând de nerăbdare de a pune mâna pe o barcă. să trec Weserul, imediat ce s'a stins lumina, am eșit din ascunzătoare și tiptil mă reped spre podul umblător. În momentul când cercetam podul și cele trei bărci ce se aflau în apropierea lui, aud deschizându-se ușa de la casa pădurarului și bănuind, că am fost simțit, m'am culcat îndată pe loc la pământ cu privirea spre casa pădurarului.

Aveam în față luna, care abia se înălțase pe cer. De la pod și până la casă terenul se urca într'o pantă dulce, astfel că atât casa, cât și cei ce eșiau din casă, se proiectau în zarea lunii, apărând sub forma unor umbre negre.

Văz, că apare întâi o femeie, care vine drept spre pod, după ea adoua femeie o urmează la circa 8—10 pași iar bărbatul mai în urmă, căci el rămăsese să închidă ușa. Prima femeie care venia repede, a ajuns până la doi pași de mine, când abia m'a distins, așa cum eram culcat la pământ și s'a oprit. A făcut câțiva pași înapoi și apoi s'a întors către adoua femeie ce venia din urmă, pe care o trage înapoi și ajungând la bărbat îi spune, arătând în direcția mea, că a dat peste mine culcat la pământ.

Bărbatul, cu cele două femei deoparte și de alta s'au oprit pe loc, căutau să prindă cu vederea ce fac eu, însă nu aveau curajul să se mai apropie de mine și fiindcă mă proiectam pe apă, nu puteau distinge bine mișcările mele. Văzând această tergiversare din partea bărbatului și lipsa lui de curaj, mă face

să ies din pasivitate și să mă reped la prima barcă, și'i desfac lanțurile ce o legau de țârm și împingând-o dela mal, mă arunc în ea. În barcă nu am găsit nici o lopată ci numai cârma. Barca însă se mișca foarte încet pe lângă podul umblător, din cauză că apa aci era lipsită de curent și văzând că se mișcă așa de încet pun mâna pe cârmă ea se afla în barcă și-i fac un nou vânt, împingând-o cu cârma de podul umblător, când deodată mă ia curentul apei, ducându-mă la vale, imediat pun cârma la barcă, o întorc spre dreapta și atunci barca își schimbă direcția drept spre malul opus, mergând cu o viteză destul de apreciabilă. Abia când m'a luat curentul apei, bărbatul și cele două femei au putut observa, că am plecat cu barca și atunci bărbatul s'a repezit spre mal, vociferând după mine și inervat cum eră, s'a mai învârtit pe malul Weserului, dar eu ajunsesem deja la mijlocul apei și abia atunci se hotărăște să se ia după mine, urcându-se în o altă barcă, dar luând și femeile cu el, ceea ce mi-a indicat, că nu dispune de curaj suficient,

pentru a face față acestor evenimente. Eu pitulat în barcă și cu mâna ținând cârma mă apropiam de malul opus, când barca ce mă urmărea condusă cu lopeți, era aproape să mă ajungă. Imi era teamă să nu-mi ajungă barca înaintea, ca eu să ajung la mal, părându-mi că neamțul prinsese curaj și lopăta de zor, ca să mă ajungă. Dacă se apropia de mine cu barca, înainte ca să ajung la mal, eram pornit să las cârma și să caut să prind cu ambele mâini barca urmărilor, pentru a o răsturna și astfel să mă pot scăpa de ei. Dar iată, că barca se isbește de mal, eu sar din barcă pe mal și mă opresc culcat, pentru a nu mă distinge bine.

Barca isbindu-se cu un capăt de mal, cu cellalt se rotește și dusă de curentul apei, o ia la vale. Barca cu cei ce mă urmăreau, fie că le era mai scumpă barca, decât să pună mâna pe mine, s'au dus după ea la vale, sau fie că nu au observat săritura mea din barcă, pentru că m'am proiectat pe malul apei.

Cum stăteam astfel pe malul Wese-rului și mă uitam, când la barca ce o

lăsasem, când spre mal în interior, pentru a vedea, dacă nu vine cineva din partea opusă, alergând la auzul sgomotului, făcut pe apă de urmăritori.

Pe când stăteam, astfel culcat pe mal, observ pe digul ce era în față, doi indivizi care veneau, dar văzând că barca se duce la vale, s'au luat și ei după ea. Atunci eu mă ridic, trec repede digul și fug dela mal, ca vre'o 200 metri, după care dând de o serie de pomi, m'am urcat în unul din ei, ca astfel să nu pot fi descoperit cu ușurință. Aci în pom am stat aproximativ o oră și jumătate, după care timp totul se liniștise, apoi mă scobor și o iau peste câmp prin arătură cu direcția drept la West.

Astfel am trecut și al doilea obstacol din calea itinerariului meu și care de fapt era cel mai mare și mai greu de trecut. De aci înainte mă consideram mult ușurat, deoarece nu-mi rămânea ca obstacole serioase decât Emsul și granița cu Olanda, dar până acolo aveam încă mult de mers, Deci toată problema ce mi se punea pentru mine, era să mărsăluiesc cât mai mult, și fără răgaz.

Prin ținutul Oldenburgului

Trecând Weserul știam, că am intrat în ținutul Oldenburgului, caracterizat ca un teren complectamente șes, bogat în pășune și în mare parte mocirlos.

Dacă imediat ce am trecut Weserul, am luat-o peste câmp prin arătură, este că îmi dedeam seama, că în apropiere de Weser terenul se prezintă mai accidentat, iar partea mai mocirloasă era în apropierea râului Hunte, adică în mijlocul ținutului Oldenburgului.

Am mers prin arătură mai bine de 3 ore. Marș foarte greoi și oositor, deci nu puteam da maximum de randement, ca teren de parcus. Dar iată, că dau de o șosea foarte frumoasă, lată și cu plantație de pomi mari. Cum am ajuns la șosea, dau drumul la marș întins, fără odihnă și fără răgaz zicând, că mă voi odihni bine în tot timpul zilei următoare. Am mers pe șosea timp de câteva ore, fără să întâlnesc absolut nimic în calea mea, astfel, că nu am avut nici o piedică și marșul nu mi-a fost stingerit cu nimic. Simțiam, că mult până la ziuă nu o să mai fie și ca atare mer-

geam repede, urmând, ca de îndată ce se va zări de ziuă, să-mi găsesc un nou culcuș și ascunzătoare.

Cum mergeam pe marginea stângă a drumului, observ la un moment, că mă apropii de o casă și zic, că prin fața ei să trec tiptil și repede, pentru a nu mă simți, nici măcar un câine de ar fi. Tocmai când eram în dreptul casei, se deschide brusc ușa, făcând un zgomot puternic, mai ales în liniștea acea a nopții. Imediat mă lipesc de un pom din marginea șoselei. Din casă iese afară un bărbat, urmat de o femeie, ce ținea în mână o lumânare aprinsă. Bărbatul se dă în stânga casei, deschide o poartă mare și scoate din curte, o căruță cu doi cai deja înhămați. Trage căruța în drum, închide poarta, se urcă în căruță și pornește la drum în partea opusă. Femeia intră și ea în casă și în scurt timp totul se liniștește, iar eu ies de după pom și pornesc înainte. N'am mai mers mult și iată, că zorii zilei încep să lumineze. Șoseaua pe care mârșăluisem până acuma, dă într'o altă șosea, iar în stânga la vre'o 500 m. zăresc o pă-

dure, și zic că, acolo îmi va fi ascunzătoarea pe tot timpul zilei.

Intru în pădure și în interiorul ei dau de o grămadă de nuiele strânse. Le desfac în lături de la mijloc și îmi aranjez un mic culcuș pentru timpul zilei.

De la mine și până în șoseaua ce trece pe la marginea pădurii, era aproximativ 200 m. și puteam observa printre nuiele, orice mișcare ar fi fost pe șosea.

Ziua aceasta, era o zi numai de odihnă, la masă nici nu mă puteam gândi, căci nu mai aveam de loc merinde, deci trebuia să fie o zi de post mare. Frigul din timpul nopții începuse să se accentueze print'un îngheț ușurel.

Aci în ascunzătoare am adormit și astfel până la amiază nu am știut nimic, de ce se petrecea prin împrejurimi și nici nu am observat ce trecea pe șosea. C'am după amiază m'am trezit din somn și mă gândeam ce bun ar fi măcar un pesmete, dar până în seară era exclus, să pot găsi ceva, să mănânc. Șoseaua era foarte mult frecventată și în special de foarte mulți cicliști, ceea ce m'a îndreptățit să cred, că în apropiere trebuie să

fie vre'un oraș. După ce m'am deșteptat, îmi era însă frig și din când în când mă ridicam în picioare și mă mișcam, dar cum vedeam, că apare ceva la șosea, imediat mă dădeam după grămada de nuiele.

Aprovizionarea cu hrană

De îndată ce s'a înoptat, pornesc din nou peste câmp, căci mai totdeauna pe înserate evitam drumurile și șoselele.

Mergând astfel peste câmp ca vr'o două ore, dau de un drum de care și îl urmez. În scurt timp zăresc în dreapta mea vre'o două case și cu o împrejmuire de sârmă ghimpată, iar în stânga drumului zăresc o ridicătură de pământ și după aspect îmi făcea impresia, că mă găsesc într'o fermă sau conac și că ridicătura de pământ trebuie să fie un siloz de cartofi. Mă apropii de ridicătură, dau cu piciorul în ea, văz că este țărână, scormonesc puțin și dau de paie, vâr mâna prin paie și dau de gulii. Scot afară vre'o cinci gulii mari, le pun în poala mantalei, mă apropii de gardul

de sârmă, scot cleștele din buzunar, pe care încă îl aveam, tai o bucată de sârmă, vâr sârma prin cele cinci gulii, o răsucesc la capete și le iau pe braț ca pe un coș, Mă întorc din nou la siloz, mai scot o gulie, pe care o curăț cu ajutorul cleștelui și o mănânc stând pe siloz. Aceasta îmi fu masa, iar cele de pe braț urmau, să-mi astâmpere foamea în restul zilelor, ce mai aveam de mers.

După acest ospăț, îmi continuai drumul și am mers pe el vre'o câteva ore fără nici un incident. La un moment drumul de care dă într'o șosea, pe care o urmez. Nu am mers mult și am dat de un sat, pe care mă hotărăsc să-l trec, urmând șoseaua.

Îndată ce am intrat în sat, șoseaua scobora. Case deoparte și de alta a drumului foarte frumoase. Unele cu aspect de prăvălii. Scobor șoseaua în vale, unde dau de un mic podeț, foarte frumos construit din beton, peste un mic pâraiaș și pe care îl trec repede, după care șoseaua începe să urce. După ce am trecut podețul și urcam la deal, observ nu departe de mine, o umbră

ce scobora la vale. Mă lipesc de zidul unei case și cum trecea de partea cealaltă a drumului, am stat, până a trecut de mine, după care mi-am reluat drumul, urcând la deal. Nu am mers mai mult ca jumătate ceas și am dat de marginea opusă a satului, după care am continuat drumul în perfecta liniște până în zorii zilei. Pe drum însă cu cât înaintam, cu atât mi se părea terenul mai șes și lipsit de orice plantațiuni. Cum se zărește de ziuă, din nou îmi caut o ascunzătoare, dar de data aceasta nu o pot găsi cu ușurință și constat, că am ajuns într'o regiune mocirloasă, plină cu canale de irigații și abia îmi găsii o ascunzătoare în mijloc unui boschet izolat și unde mă așezai să mă odihnesc și să stau ascuns pe timpul zilei.

Timpul se menținea rece de tot, pământul nițel înghețat, cerul complectamente senin și un soare mare și frumos își face apariția la orizont. Credeam, că peste zi se va mai încălzi și vremea se va mai schimba și îi va da astfel aspect de primăvară. Inșă cu tot soarele, vremea sa menținut în tot timpul zile

guroasă de tot, așa cum zice românul: „Soare cu dinți“.

Dimineața m'am odihnit bine și nu am fost deranjat cu nimic în liniștea mea. Pe la prânz mă trezesc, scot o gulie de pe sârmă și o curăț cu cleștele, căci briceag nu aveam. Acesta îmi fu dejunul din această zi și ce bună și gustoasă mi se părea, am mâncat-o cu o poftă nespusă. Mă gândeam, să mai curăț una și s'o mănânc, dar îmi era, că voi rămâne iarăși fără hrană.

După ce mâncai, așipii din nou, dar fui trezit de un zgomot făcut de niște băețandri, ce veneau peste câmp și se îndreptau spre boschet. Văzându-i însă nu prea mari, stătui pe loc, cu gândul că și aceștia mă vor lăsa în pace, dacă mă vor vedea că dorm, cum am fost și pe malul Weserului. Dar de unde. Cum au dat de mine, m'au trezit, m'au întrebat, că ce este cu mine, cine sunt și ce caut pe acolo. Eu le-am răspuns la fiecare întrebare, ce mi-a trăsnet prin cap și la urmă i-am rugat să mă lase în pace și să-și vază și ei de drum. Dar degeaba. Ei imediat se organizează, ca

o parte să stea, să mă păzească, iar o parte să se ducă, să anunțe în sat. Văzând acest lucru, mă ridic din ascunzătoare și pornesc peste câmp, pentru ca venind, cei ce s'au dus să anunțe, să nu mai mă găsească în acelaș loc. În drum dau de o serie de canale, pe care le sar atât eu cât și convoiul de băiețandri, ce nu mă lăsau în pace și tot timpul strigau după mine. Un hoț, un pungaș, un spion, un prizonier, etc. după cum fiecare mă asemena. Mergând peste câmp, dau de o cărare, pe care o urmez și în scurt timp dau de un canal mai mare, care avea peste el în dreptul cărării o scândură drept punte. Trec repede puntea, ridic scândura și las convoiul de partea cealaltă a canalului și astfel am scăpat și din această încurcătură. Am mers încă vre'o oră, până mi-am putut găsi o nouă ascunzătoare, într'o săpătură făcută în pământ și unde am stat până s'a înoptat, după care mi-am reluat din nou marșul, căutând a da la un drum, pentru ca să evit mereu trece-rile peste canale, care erau înghețate, însă cu un strat subțire de ghiață, ce nu putea să te țină.

Dând la drum, l'am urmat, dar îndată am dat de marginea unui sat. Fiind încă prea de vreme, am vrut să-l ocolesc pe la margine, dar iată că mă zărește o femeie, care cum m'a văzut se ia după mine. Atunci am exclamat: „Ce D-zeu în această țară nici femeile nu te lasă în pace“. Văzând, că grăbește, să mă ajungă, o rup de fugă și la o cõtitură o iau pe o stradă întunecoasă spre sat și mă dau după un colț de casă. Femeia a alergat și ea după mine, dar în loc să o ia pe strada, în care eu m'am oprit, a alergat înainte și astfel mi-a pierdut urma, scăpând și de ea. Am stat aci ca vre'o 10 minute și după aceea plecând peste câmp. De data aceasta mergeam mai mult în direcția N-W și după vre'o două ore de marș, am dat din nou de o șosea mare și care mai pe tot parcursul ei, era în umplutură, ceea ce îmi evidențiază natura mocirloasă a terenului. Dând în șosea, am mers neîntrerupt toată noaptea, fără a întâlni pe cineva, de cât din când în când câte o casă pe marginea șoselei. În cursul nopții am trecut trei poduri

mari, ceea-ce mi-a indicat, că am trecut și peste râul Hunte, care scâldea pe la mijloc întreg ținutul Oldenburgului. Deci de aci înainte mergeam către Ems și mă apropiam din ce în ce mai mult de granița Olandei. Aproape de ziuă terenul începe să aibă ondulațiuni, iar șoseaua plantațiunii pe ambele părți.

Cum se zărește de ziuă, văd în fața mea o pădurice și imediat gândesc, că aci trebuie să-mi fie ascunzătoarea pentru această zi. Dar pădurea era foarte rară și pe o mică suprafață. De partea cealaltă a ei era o altă șosea, iar în apropiere un sat care părea a fi foarte mare, poate chiar un mic orașel.

În marginea pădurii între cele două șosele, era un teren acoperit cu un fel de pomișori mici și o sumă de scaeți și unde nu puteai sta ascuns decât culcat.

Ultima zi a primei evadări.

Ascuns între scaeți și pomișori, am petrecut o zi grozavă în marginea unei localități fără să fiu simțit de cineva. Vremea se răcise de-a binele și cu toată mantaua ce o aveam, îmi era un frig groas-

nic. Peste măsură de obosit, adorm un somn parcă letargic pe pământul înghețat ca piatră. Somnul și de astă dată a durat până pe la prânz, când mă trezesc înghețat buștean. Dau să mă ridic în picioare, ca să fac mișcare, dar ambele șosele erau în plină circulație cu cicliști, bărbați și femei pe jos, iar din când în când câte o căruță și chiar câte o mașină.

Acest lucru m'a obligat, cu tot gerul de care sufeream să stau culcat la pământ și singurele mișcări ce le puteam face, era să mă rostogolesc și să dau din picioare. Intre timp mi-am luat și masa, care era o nouă gulie de pe sârmă, curățată cu acelaș clește. Poftă mare nu prea aveam, căci mă preocupa foarte mult gerul și teama de a nu degera, sau să mă îmbolnăvesc.

Prinderea mea

Am stat astfel până s'a înserat, când am putut să mă ridic din ascunzătoare și să pornesc din nou la drum, cu gândul că mișcarea îmi va pune sângele în circulație și astfel voi scăpa și de această nevoie.

Picioarele mi le simțeam țapene, dar eu totuși împingeam la drum, cu credință că se vor desmorți și am mers astfel timp de aproape două ore, până când am simțit, că picioarele mi s'au umflat peste măsură și cizmele mă strângeau de simțeam că pocnesc. Dureri atroce începusem să am, mă așezai un moment pe sanțul drumul spre a-mi odihni picioarele și să-mi mai înceteze durerile, mă ridic, mai merg puțin, dar durerile îmi erau din ce în ce mai mari, în cât începuse să-mi dea lacrimi de durere, când deodată zăresc în fața mea lângă drum o mică magazie de scânduri, mă apropii de ea, o deschid, și dau înăuntru de câteva mașini agricole și paie. Mă așez pe paie cu gândul de a-mi trage cizmele, a mă fricționa și apoi de mă voi simți bine să-mi pot urma drumul. Dar abia mă așezai pe pai și iată că deschide ușa după mine trei bărbați, aprind o lanternă electrică și văzându-mă îmi fac semn să ies de acolo. În urma lor venia un altul cu o armă de vânătoare. Eu am eșit din magazie și invitat de acesta din urmă pe nemțește, m'au chemat în casă.

Aci era o fermă. Cei trei bărbați care au intrat imediat după mine era prizonieri ruși, dați la munca câmpului, iar cel ce venea în urmă cu arma de vânătoare era un refugiat din Alsacia și toți făceau serviciul la această fermă. M'am dus în casă cu gândul să mă refac și să văz ce am, iar spre ziuă sau chiar peste noapte să o șterg și de aci de îndată ce-mi voi aranja picioarele ca să fie bune de mărșăluit. Femeile m'au întrebat dacă mi-e foame și mi-au dat pâine cu unt și cafele cu lapte. Imi era foame grozavă și am mâncat cu o lăcomie nemai pomenită, în cât toți se mirau de mine. Căutau să mă cerceteze și să afle cine sunt, însă eu dădeam răspunsuri foarte încurcate, ca astfel să nu bănuiască, că ași fi prizonier și astfel m'au asemuit a fi Austriac, care am fugit de pe front. La un moment, dat mi se părea că nici picioarele nu mă mai dor, foamea oarecum astâmpărată, iar în cameră cu mine nu rămăsese de cât un biet moșneag. Mă ridic și dau să plec, dar moșneagul se așează în dreptul ușei și-mi spune, că nu-i voe. Eu îi fac un vânt și deschid ușa și ies,

Țipetele moșneagului a adunat toată casa și atunci toți s'au repezit la mine, spunându-mi ca să mă legitimez. Atunci eu mă făceam, că nu înțeleg și dădeam răspunsuri cu totul nepotrivite. Văzând situația, pentru ca să nu-i întărât prea mult îmi desbrac mantaua și mă așez din nou pe un scaun. Cum am lăsat mantaua de pe mine, unul se și repede și mă buzunărește, găsind în buzunarul de la piept o fotografie a mea cu soția și copilul. Eram în uniformă de grăniceri cu eghileți. Cum au văzut-o cel refugiat din Alsacia pronunță că sunt ofițer francez și adresându-mi-se mie îmi spune, că și el este din Alsacia. Eu însă spun, că nu-i adevărat, dar zadarnic, căci ei nu mă credeau, dar nici nu le spuneam cine sunt. După vre'o jumătate ceas, m'au invitat la culcare, oferindu-mi o cameră cu un pat și în care m'au închis cu cheia. Aceasta nu însemna nimic pentru mine și m'am gândit, să stau să mă odihnesc, să-mi îngrijesc picioarele și mai spre ziuă voi sări peste fereastră și voi fugi peste câmp. Mi-am tras cizmele și mă desbrac la picioare pe care încă le simțeam a-

morțite, le fricționez aproape toată noaptea, însă când dădeam să umblu pe jos, nu mă simțeam așa ca în totdeauna. Când am socotit că se apropie dimineața dau să-mi îmbrac picioarele și când vreau să-mi trag cizmele, ele nu mai intrau de loc. Ce puteam să mă mai fac și atunci las, până se va lumina de ziuă și să văz ce este cu picioarele mele, căci toate operațiile din timpul nopții le făceam prin întuneric. Cum încep să se lumineze de ziuă, mă dau lângă fereastră și când mă uit la picioare, văz stângul înegrit până la genunchi, iar dreptul până peste gleznă. Văzând această situație mi-am dat seamă, că este imposibil a-mi mai continua drumul și trebuie să mă las prins pentru a-mi îngriji sănătatea, rămânând ca scăparea din Germania să o mai încerc prin o altă evadare, după ce mă voi face bine, iar experiența de acuma să-mi fie lecție pe viitor.

Transportarea la spitalul din Oldenburg

A doua zi fermierul a anunțat autoritățile despre prinderea mea, dar fiind în

câmp prea izolat, abia la două după masă s'a prezentat un polițist, ca să mă ridice. Mi s'au înfășurat picioarele în paie și învelit cu saci, iar cizmele le-am luat în mână și urcat într'o căruță am fost transportat la o gară, ce se afla la aproximativ 15 klm. de această fermă. De aci am fost urcat într'un tren, cu direcția spre Oldenburg.

În tren câți-va călători se interesau de mine, atunci am spus lor și polițistului că sunt român și am fugit din lagărul Schwarmsted. Ei nu știau, unde se află această localitate și mi-au spus, ca să le arat pe hartă, care se găsea pe perețele vagonului.

Pe harta din perete era numai rețeaua de căi ferate din ținutul Oldenburgului, atunci iau o bucată de hârtie și desenez alături harta până în dreptul Schwarmstedului. S'au mirat de cunoștințele mele geografice și m'au întrebat, cum de cunosc așa de bine harta Germaniei și dacă nu cum-va am mai făcut studii prin Germania înainte de războiu. La care le-am răspuns, că o cunosc din Geografia ce am învățat-o în România. Apoi văzând

distanța parcursă, au început cu toții să exclame: Gut marschier! (Bine am mărșăluit).

Pe înserat am ajuns în gara Oldenburg. O gară mare și cu multă afluență de lume. Cum m'am dat jos din vagon, o targă pe roate mă aștepta, ca să mă transporte la spital. Dându-mă jos o lume imensă se strânsese în jurul meu, m'au acoperit imediat și după 10 minute m'am văzut în spital, unde am fost primit de o infirmieră. Imediat mi s'a pregătit o baie și aranjat în o cameră separată. Până a doua zi nu mi s'a dat nici o îngrijire medicală. A doua zi a venit medicul șef, și văzându-mă spune, ca să mă transporte în sala de operație, pentru a-mi tăia piciorul stâng, eu care înțelesei, mă adresez spunându-i: că din acest moment nu mai las pe nimeni să se mai apropie de mine. Iau imediat o hârtie și dau următoarea telegramă consulului spaniol de la Berlin sub a cărei protecție ne aflam:

— „Mă găsesc spitalul Oldenburg, medicii nu-mi dau îngrijirile necesare, până la sosirea D-stră nu las pe nimeni, a se apropia de mine“.

Această telegramă o dau sorii de caritate ce era de serviciu, dar în loc ca ea să fie trimisă la poștă, a fost trimisă inspectoratului sanitar din Oldenburg, care imediat a ordonat un consult medical și să i se raporteze starea mea.

După trei sferturi de oră de la darea telegramei au fost lângă patul meu trei doctori care mă examinau și un plotonier sanitar scria observațiunile lor.

Mi s'a făcut un examen foarte amănunțit și în urma multor discuții împreună cu mine hotărâsc să nu-mi taie piciorul, dar m'au avertizat, că ușor mi se poate întâmpla să mi se cangreneze, căci prizonierilor nu le poate da îngrijiri așa de bune, căci abia ei pot îngriji de răniții lor. După plecarea medicilor mi-a și început tratamentul.

Am fost ținut aci în spital numai cinci zile după care am fost transportat la lazaretul din Schwarmited și unde am stat timp de două luni de zile și apoi transportat în lagărul din care am fugit.

Astfel s'au încheiat peripețiile primei mele evadări și care din descrierea lor pot da o oglindă vie a spiritului de apărare de care este pătruns fiecare german, de greutatea ce le putea întâmpina oricine ar fi vroit să scape din captivitatea germană, dar care fapte trebuie să intre în îndatoririle ori cărui prizonier și nimeni care este căzut în captivitate nu trebuie să înceteze de a mai fi dușmanul celui cu care țara ta este în război.

